

GÖRSEL KİRLİLİK VE KONYA KENTİ ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ ÜZERİNE BİR ARASTIRMA

Serpil ÖNDER

Nurgül KONAKLI

Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Kampüs - KONYA

ÖZET

Ülkemizde, özellikle son yıllarda yoğunluğu gittikçe artan, kent estetiğini ve kentsel peyzaj özelliklerini yok eden ve pek çok nedene bağlanabilen bir görsel kirlenme ile karşı karşıya kalmaktayız.

Bu çalışma, Konya kent merkezindeki görsel kirlenmeleri belirlemek ve çözüm önerileri getirmek amacıyla yapılmıştır. Konya'da görsel kirlenmeye neden olan özellikle son otuz yıl içinde görülen hızlı nüfus artışı ve buna bağlı yapı yoğunluğuyla ortaya çıkan hızlı ve plansız kentleşme, sanayi alanlarının getirdiği sorunlar, cansız elemanların estetik olarak uyumsuzluğu, bu kirliliği etkileyen kirlilik çeşitleri görsel - analiz yöntemi ile belirlenmiş ve çözümüne ilişkin öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Mekan, Konya, Görsel Kirlilik.

VISUAL POLLUTION AND A RESEARCH ON STUDYING AT SAMPLE OF KONYA CITY

ABSTRACT

In our country, we are faced with a visual pollution which is intensifying day by day, destroying esthetic of city and characters of landscape and can be depend on most of reason.

This research is aimed to survey the visual pollution and propose a solution at Konya city center. Rapid and unplanned urbanization that emerge by the building density depending on rapid population which is seen especially within last three decade, inharmoniousness of unliving elements as aesthetic, pollution types that effect this pollution, are determined with visual-analysis method and some suggestions concerning solutions are made.

Key Words: Urban Space, Konya, Visual Pollution.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca kentler, içinde yaşayanlarla varoluş, insanlar ve yasadıkları yerler arasında güçlü bir etkileşim meydana gelmiş, bunun sonucu olarak sürekli bir değişim söz konusu olmuştur. İnsanlar bu etkileşim ve değişim süreci boyunca çevrelerini ve yasadıkları mekanları biçimlendirmiş ve kendilerine göre bir kimlik kazandırmıştır. Kentleşme olgusunun hızlanmasından sonra kentler, insanların doğayı en çok değiştirerek sahip oldukları yerler olmaya başlamıştır. Ancak bunun karşılığında doğanın kendisine verilen zararı karşılama ve giderme gücü de artan nüfus, düzensiz kentleşme, sanayileşme, insan-çevre ilişkisinin bozulması ve bu konudaki duyarlılığın azalması sonucu artık yetersiz kalmaktadır.

Hızlı nüfus artışı, endüstrinin gelişimi, erozyon, doğal varlıkların tahribi ve bunlara bağlı ikincil sebepler sonucu meydana gelen kirlenmeler ile insanlığın geleceği yönünden büyük bir önem taşıyan çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Hem dünyada hem de ülkemizde en çok tartışılan konulardan birisi olan çevre sorunları deyince akla toprak, su, hava ve gürültü kirliliği gelmektedir. Bu sorunlara son zamanlarda aynı sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan ve en az onlar kadar önemli bir kirlilik çeşidi olan *görsel kirlilik* eklenmiştir.

Görsel görüntünün güzel ya da çirkin oluşu kişiye göre değişebilir, ancak olumsuz grafikler, düzensiz biçimler, monoton yapılaşma, dış cephe görünümündeki karmaşa, renk uyumsuzluğu, gelisigüzel atılmış atıklar, dogallıktan uzaklaşmış mekanlar, sıkışık yapılaşma, yeşil alan azlığı vb. durumlar insanları rahatsız etmektedir.

Kentsel ortamda, mimari kitlelerin, birbirlerine uyumlu şekilde bağlanmasını sağlamak, sert çizgileri ve kontrast görünüşleri yumuşatmak, uygar yaşamın

gerektirdiği mekan gereksinimlerine uygun standart kurarak kentte sosyal ve organik bütünlüğü sağlamak, peyzaj düzenlemelerinde dikkat edilmesi gereken en önemli konulardır (Derici, 1992).

Geçmiş tarih öncesi devirlere dayanan Konya kenti tarih boyunca kültür ve uygarlık merkezi olmak üzere, verimli tarım toprakları üzerine kurulmuş, Türkiye'nin 7. büyük kenti durumundadır. Eğitim alanında ise 44000'i kent merkezinde olmak üzere 60000 öğrencisi ile Selçuk Üniversitesi bölgenin önemli üniversitelerinden biridir. Kentte sanayi alanında gelişmeler 1950'li yıllarda başlamış, sanayi yatırımları 1970'lerde hızlanmış, özellikle 1980'den sonra tarıma dayalı sanayi kollarında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Kentte bugün üçü organize olmak üzere yedi sanayi bölgesi bulunmaktadır. Sanayi ve eğitimde oluşan hızlı gelişmeler kente göç olayını arttırmış, artan nüfusa paralel yeni yerleşim bölgeleri kurulmuş, buna bağlı olarak da pek çok çevre sorunu beraberinde gelmiştir.

Bu çalışmada, hızlı sanayileşme, düzensiz ve yeşil alandan yoksun kentleşmeden dolayı oluşan çevre sorunları içinde giderek önemi artan bir kirlilik çeşidi olan görsel kirlilik üzerinde durulmuştur. Bu kirliliği etkileyen kirlilik çeşitleri, kirliliğe neden olan faktörler ve insan üzerindeki etkileri belirlendikten sonra Konya kent merkezindeki durum incelenmiş, kentte görsel kirliliği oluşturan nedenler saptanarak konu ile ilgili çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Konya örneğinde görsel kirliliğin incelendiği bu çalışmada, araştırma alanı olarak Konya kent merkezindeki kentsel yerleşim bölgesi seçilmiştir. Ayrıca materyal olarak Konya kenti imar planı ve faaliyet raporları (Anonim, 1981; Anonim, 2002; Anonim, 2003), genel nüfus sayımı verileri (Anonim, 2003),

Konya Büyükşehir Belediyesi Şehir Estetiği-Reklam-Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği (Anonim, 1999b) ile çekilen çeşitli fotoğraflardan yararlanılmıştır. Fiziki gelişim ve planlama çalışmaları ile alan kullanımlarını ortaya koyabilmek üzere alanlarda yapılan inceleme ve gözlemlerin yanı sıra, bu konu üzerinde daha önce yapılmış olan çalışmalar kaynak olarak kullanılmıştır (Derici, 1992; Zafer ve Nurlu 1993; Kaplan ve ark., 1999). Ayrıca bazı temel kavramların açıklanmasında çeşitli yazılı kaynaktan yararlanılmıştır (Sözen, 1974; Uzun, 1990; Keles, 1990; Kumbaracıbaşı, 1991; Yücel, 1995; Anonim, 1999a; Yamaçlı, 1999).

Arastırma yöntemi; ilgili literatürün taranması, kentsel yerleşim bölgesi içinde bulunan alanlarda gerçekleştirilen etüt ve gözlemler ile bunların değerlendirilmesine yönelik analiz ve sentez çalışmalarından oluşmuştur. Çalışma için etüt edilen alanlar Konya kent merkezindeki kentsel yerleşim ve sanayi bölgeleridir. Kent merkezindeki yerleşim alanları yerinde incelenmiş, oluşan görsel kirlilik fotoğraflarla belgelenmiş, meydana getirdiği olumsuzluklar saptanmıştır. Ayrıca bu konuda yapılan uygulamalar araştırılmış, uygulamalarda meydana gelen hatalar ve eksiklikler belirlenmiş, bunlara yönelik çözüm önerileri getirilmiştir.

3. ARASTIRMA BULGULARI

3.1. Görsel Kirlilik ile İlgili Genel Kavramlar

3.1.1 Kent, kentsel mekan ve kentleşme kavramları

İnsanlar içinde buldukları kentsel mekanla bir bütündür ve sürekli etkileşim içindedir. Dolayısıyla içinde yaşadığı kent ve kentsel mekanın sosyo-ekonomik ve fiziksel oluşumunda insanların etkisi çok fazladır. Kentsel mekanların oluşumu, formu, biçimlenmesi o mekan içerisinde yaşayan insanların kültürleri ve bilgi birikimleri ile yakından ilişkilidir.

Kent kavramının zaman, mekan ve topluma göre çeşitlilik göstermesinden dolayı bu kavramın açıklanmasında çok fazla tanıma rastlamak mümkündür. Kent, basit anlatımla insan ve yapay çevrenin sürekli etkileşim içerisinde bulunarak kentsel yaşamı oluşturduğu bir ortamdır. Uzun (1990)'a göre kent çeşitli ölçü ve hacimli kitlelerden meydana gelen mekan tipidir.

Sanayi Devrimi'nden önceki kentlerin doğal peyzajının yerini bu dönemden sonra yapılaşma için tahrip edilmiş kentler almaktadır. Böylece insanlar olumsuz bir çevrede yaşamaya mahkum bırakılmaktadır. Günden güne değişen, bir çok yapının yapıldığı yine birçoğunun yıkıldığı bir ortamda yaşadığımız bir gerçektir. Bu değişim içinde bir yapay çevre söz konusudur. Bu yapay çevre, doğal çevre ile uyumsuz bir çok yapısal formu da içine almaktadır. Kentsel yapı bir bütündür ve bir bütün olarak içinde yaşadığımız fiziki çevreden, yapılardan/binalardan, kentsel yapı elemanlarından, yollardan, alanlardan meydana gelir, bunlar da o çevreyi kullanan insanlarla bu insanların eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar.

Kentsel mekan farklı parçalardan oluşan bir yapıya sahiptir. Bu farklı parçalar uyum içerisinde bir birlik oluşturmaktadır. Bu da ancak bu elemanların görsel bir bütün halinde görülebilmesi için planlama aşamasında denge ve uyum birliğinin çok iyi bir şekilde sağlanması ile olur.

Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye kosut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranışı ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir (Keles, 1990).

19. yy.dan itibaren, kentlerimizde nüfus ve bina yoğunluğu ile açık alan eksikliği ortaya çıkmaya başlamış bu durum kentin canlı ve cansız elemanları arasında dengesizlik yaratmış, açık ve yeşil alan ihtiyacını estetik yönden olduğu kadar, yaya-araç trafiği yönünden, rekreasyonel amaçlar yönünden de arttırmıştır (Pamay, 1978). Açık alan ihtiyacı, günümüzde de artarak önem kazanmaktadır. Eğer önlem alınmazsa hızla artan olumsuz bir sürecin yaşanması kaçınılmaz bir gerçek haline gelecektir.

Kent, sürekli değişen, kendini yenileyen yani yaşayan bir yapıya sahiptir. Ama bu değişim hızlı nüfus artışı, plansız yapılaşma, sanayileşme vb. gibi faktörler yüzünden olumsuz gelişmekte ve kentler insanlar sayesinde çevre sorunları yaşayan, plansız gelişen bir hal almaktadır. Bunun sonucu olarak ise kent kimliğini yitirmekte ve sürdürülebilir bir kentleşme yerine, çarpık ve düzensiz kentleşme hızlanmaktadır.

Kent, sürekli değişen, kendini yenileyen yani yaşayan bir yapıya sahiptir. Ama bu değişim hızlı nüfus artışı, plansız yapılaşma, sanayileşme vb. gibi faktörler yüzünden olumsuz gelişmekte ve kentler insanlar sayesinde çevre sorunları yaşayan, plansız gelişen bir hal almaktadır. Bunun sonucu olarak ise kent kimliğini yitirmekte ve sürdürülebilir bir kentleşme yerine, çarpık ve düzensiz kentleşme hızlanmaktadır.

3.1.2 Çevre kirliliği ve görsel kirlilik

Çevre Kanunu'nda çevre kirliliği terimi, insanların her türlü faaliyetleri sonucu, havada, suda ve toprakta meydana gelen olumsuz gelişmelerle ekolojik dengenin bozulması ve aynı faaliyetler sonucu ortaya çıkan koku, gürültü ve atıkların çevrede meydana getirdiği arzu edilmeyen sonuçlarıdır diye açıklanmaktadır (Anonim, 1999a).

Sözen (1974), insanın bütün aktiviteleri, biyolojik olaylar, yeryüzü ve yeraltındaki doğal faaliyetler sonucu oluşan maddelerin, ortaya çıkan düzensizliklerin, doğal dengeyi bozmasını kirlilik-pollution olarak açıklamaktadır. Doğa, kirliletiçi unsurların bozduğu toprak, su, hava gibi elemanları temizleyerek, tekrar kullanılabilir hale getirmektedir. Ancak gelişmekte olan insan toplulukları, çağdaş tarım teknikleri ve endüstri, hep birlikte büyük miktarlardaki zararlı kirlilik maddelerini çevrelerine öylesine süratle yaymaktadır ki, doğa bunları kısa zamanda temizleyememekte, atmosfere, toprağa, suya ve çevreye saçılan bu kirlilikler zamanla artarak doğal dengeyi bozmaktadır.

Kentlerimizdeki kirlenme ve çevre sorunları; nüfus artışı, sanayileşme, çarpık kentleşme, toprak, su ve havanın kirlenmesine yol açan değişik tüketim mallarının bol miktarlarda kullanıma sunulması, kentsel toprakların plansız veya kısıtlı olarak yarar sağlayacak planlar ile gelişmesi gibi sebeplerle meydana gelmekte kültür ve eğitim eksiklikleri ile yoğunlaşmaktadır.

Kentsel mekani oluşturan yapılar ve bunlar çevresinde farklı amaçlarla yer verilen düzenleme, donatım ve tanıtım elemanlarının estetik ve fonksiyonel hedeflere uygun seçilmemesi ya da uyumsuz bir kompozisyon ortaya koyması görsel kirlenmelerin temel kaynağını oluşturur (Kumbaracıbaşı, 1991).

Görme alanına girdiğinde biçimindeki uyum ve ölçülerindeki denge ile hosa giderek hayranlık uyandıran görüntüler güzel; bunun tersi hoş olmayan, rahatsız edici görüntüler de çirkin olarak adlandırılabilir. Doğada dengenin ve estetiğin varolduğu fakat insanların doğal kaynakları olumsuz yönde kullanarak, doğayı yıpratıcı teknolojiler geliştirerek oluşturduğu yapay çevrede estetik olmayan görünüşleri giderek arttırdığı görülmektedir. Kumbaracıbaşı (1991), görsel kirlenmeyi genelde doğal ve yapay çevre içinde yer alan, çoğu kez dolaylı olarak sergilenen ve bellekte olumsuz grafik simgeler birakan, düzensiz biçimlemelerin tümü olarak tanımlamaktadır.

İnsanın çeşitli ugrasıları ve çevresini tahribi sonucu birtakım düzen bozuklukları ve çirkin görüntüler ortaya çıkmaktadır. Bu durum sağlıklı insanları rahatsız edici hale gelmektedir. Bu düzen bozuklukları ve çirkin görüntüler görsel kirlilik ya da görüntü kirliliği olarak adlandırılmaktadır.

Geniş çevreden dar çevreye doğru incelendiğinde insanlar, sıklıkla aşağıdaki görüntü kirliliklerine maruz kalırlar:

-Geniş çevrede istenmeyen görüntüler; yanlış orman alanları, erozyona uğramış sahalar kirlenmiş kıyı ve sular,

-Kentlerdeki kirli görüntüler; hava kirliliği, yeşil alan yokluğu, monoton ve iç içe yapılaşma, görüş alan darlığı, dış cephe görüntüsündeki karmaşa, enkazlar (afet, savaşı) düzensiz trafik, gelişigüzel atıklar, levha ve tabelalardaki oransızlık ve gelişigüzellik,

-İç mekanlarda; darlık-basıklık, kötü aydınlanma, yapıların asiri köseliliği, renk uyumsuzluğu, ihtiyaca uymayan düzenlemeler, kullanıcının kültür, ekonomi ve zevki ile bağdaşmayan esya düzeni, TV yayınlarına ait görüntü kirlilikleri, sigara içimine bağlı görüntü, topluma açık yerlerde kirli malzeme kullanılması,

-İnsan ve insanla ilgili görüntüler; kirli ve bakımsız bir bedene ait görüntüler (yüz, saç, diş, tırnak), kirli ve bakımsız giyim eşyaları, kötü davranış ve uygunsuz hareketler, yoksulluğun istismarı (dilencilik) (Bodur ve Kucur, 1994).

3.1.3 Görsel kirlenmeye sebep olan cansız elemanlar

Ülkemiz arkeolojik kalıntıları, doğal güzellikleri, iklimi, her türlü rekreasyona her mevsimde uygunluğu nedeni ile turizm potansiyeli açısından çok zengindir. Bu nedenle kirlilik sorunları, yarattıkları görsel kirlilik sorunu yönünden çok önem kazanmaktadır. İnsanın çeşitli ugrasıları, çevre güzelliğini büyük ölçüde olumsuz yönde etkilemektedir. Görsel kirliliği ortaya çıkaran nedenler çok çeşitlidir. En önemli örnekler; düzensiz yapılaşma, karayolları, karayollarındaki motel, otel, tesisler, endüstri tesisleri, maden, taş, kum ocakları, orman tahribi olarak sıralanabilir (Sözen, 1974). Cansız elemanların ise estetik ve işlevsel bakımdan uygun seçilmemesi çevremizde görsel yönden bozukluklara, diğer bir ifade ile görsel kirlenmeye neden olmaktadır. Farklı amaçlarla kullanılan bu düzenleme, donatım ve tanıtım elemanları, çevre kirlenmesine doğrudan katkıda bulunmakta, daha da önemlisi bireylerin üzerinde psikolojik etkilere neden olmaktadır. Ayrıca işlevsel olmayan kullanımlar ekonomik açıdan kayıplara yol açmaktadır (Zafer ve Nurlu, 1993). Görsel kirlenmeye sebep olan cansız elemanlar aşağıdaki başlıklar altında incelenebilir:

-Levhalar ve İşaret Panoları: Günlük hayatımızda caddelerde, kent içi ve dışı yollarda sıklıkla rastladığımız levha ve işaretler, birbirlerine yakın mesafelerde yerleştirilmeleri sonucu hem görüşü engellemekte hem de birbirlerine engel olmaktadır. Özellikle şehirlerarası taşıt yolları, levhalar ve işaretlerle çirkin bir görünüme bürünmektedir. Bunlar hem çok sık aralıklarla hem de farklı ölçülerde olmaları sebebi ile yol çevresinin niteliğini bozmaktadır.

-Bina Dışı Cephe Görünüşleri: Binaların aynı ölçü ve renkte olmayışı, bina üstlerine yerleştirilen güneş enerjisi tesisatları ve son yıllarda çok tartışılan bazı istasyonları gibi cansız malzemelerin verdiği çirkin görünümlerdir. Aynı şekilde sağır duvarlara sonradan açılan pencereler, daha fazla kapalı mekan kazanmak amacıyla ve her katta farklı renk ve malzemelerle kapatılan balkonlar da bina dışında cephesel kirliliğe yol açmaktadır. Yapıda oluşan eskimeler sonucu cephede bölgesel boyamalar, dograma değişiklikleri, güneşi yoğun olan cephelerde sonradan uygulanan panjur sistemleri, pencere tipi veya diğer klima uygulamaları, çanak antenler yapının cephesinde karmasıklık ve görsel kirlilik oluşmasına neden olmaktadır.

-Gecekondu: Gecekondu kavramı pek çok şekilde tanımlanmaktadır. İmar İskan Bakanlığı'nin 6 sayılı raporunda gecekondu, "kendisine ait olmayan yerde imar yasalarına aykırı gayri sihi (sağsızsız), gayri fenni (planlama ve teknik olanaklardan yoksun) alelacele yapılmış olan barınaktır (konuttur)" olarak tanımlanmaktadır (Gençay, 1962). Gecekondu özelliği imar yasasına aykırı olmasıdır. Gecekondu yapılaşması Türkiye'de en çok, nüfusu yoğun olan kentlerin bataklık, dağların yamaç ve etekleri ile eski kent merkezlerinde yer almaktadır. Bu kısımlarda artan nüfus ve sıkışıklıktan dolayı buralar adeta bir

çöplük halini almakta, pek çok çevre kirliliği çesidi görülmekte ve kentin genel görünümü açısından önemli bir görsel kirlilik kaynağı olmaktadır.

-Bez Afisler ve Pankartlar: Bez afis ve pankartlar çoğunlukla Konya Büyükşehir Belediyesi Sehir Estetiği-Reklam-Tanitim ve Tabela Yönetmeliği'nde belirtilen yerlere asılmamakta ve yönetmelikte belirtilen izin süresi bitince toplanmamaktadır. Uzun zaman aynı yerde asılı kalan afisler hava şartlarından dolayı yırtılmakta, kirlenmekte ve gözü rahatsız edici bir hal almaktadır.

-Direkler ve Üstten Geçen Teller: Kent merkezinde ve dışında her yerde rastladığımız ve bizi görüntü olarak rahatsız eden elektrik ve telefon hatlarının bir çok gelişmiş ülkede yer altına alınması işleminin, maliyetin yüksekliğinden dolayı uygulanmaması sonucunda insani rahatsız edici, görüntü algılanmasında bütünlüğü bozucu, gözü yorucu görüntüler sağlayan bir durum ortaya çıkmaktadır.

-Çöpler ve Kati Atıklar: Halk dilinde çöp diye adlandırılan atıklarla birlikte, endüstriyel işlemler sonunda ortaya çıkan atıklar, madencilik ve tarımsal işletmelerden çıkan atıklar çeşitli arıtma sistemlerinden çıkan atıklar genel olarak kati atık diye tanımlanmaktadır. Evsel kati atık (çöp); konutlardan atılan, tehlikeli ve zararlı kati atık kavramına girmeyen, bahçe, park ve piknik alanları gibi yerlerden gelen atıklardır.

Ülkemizde kentsel ve kırsal alanlarda kati atıkların sistemli bir şekilde çevreden uzaklaştırıldığı söylenemez. Tekniğine göre uzaklaştırılmayan ve depolanamayan kati atıklar ve çöpler önemli derecede çevre kirlenmesine neden olmakta, halk sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Düzensiz çöp sahaları estetik olmayan çirkin görüntüler sergilemekte, rüzgarlarla tasınan torba, kâğıt vs. atıklar çöp sahasının yakınından geçen yollara tasınmaktadır. Yeterli çevre bilinci bulunmayan insanların piknik yaptıktan sonra çevreye bıraktıkları çöp ve plastik kirliliği de piknik alanlarının doğal görüntüsünü bozmaktadır. Bilindiği gibi plastik ambalajların geri dönüşümü oldukça zordur ve yanarak yok edilebilir.

-Diğer Sokak Elemanları: Sokak elemanları, kentsel çevre karakterini güçlendirici görüntü elemanlarıdır. Bunlar içerisinde trafik işaretleri, aydınlatma elemanları, oturma birimleri, bahçe duvarları, çitler, parmaklıklar, telefon kulübeleri, posta ve çöp kutuları, direkler, duraklar, döşeme elemanları, gölgelendirme elemanları vb gibi değişik elemanlar sıralanabilir (Derici, 1992). Bu elemanların görsel olarak uygun renk ve şekil bütünlüğü içinde olması gerekmektedir.

Kentlerimizde çevirme, koruma, destekleme, süsleme, yön gösterme ve reklam gibi amaçlarla kullanılan sokak elemanlarının sayısının çeşit zenginliği nedeni ile, olumlu ya da olumsuz yönde kullanımlarına rastlanmaktadır. Hem kullanılan materyal hem de form bakımından alanın özelliklerine uygun olarak tasarlanan sokak elemanlarının olumlu örnekler oldu-

ğu söylenebilir. Bununla birlikte bazı sokak elemanları ise kendi fonksiyonları dışında kullanıldığı zaman hem işlevsel hem de çevreye uygun olmayan görüntüler sergilemektedir.

3.1.4 Görsel kirliliği etkileyen kirlilik çeşitleri

Görsel kirliliği etkileyen kirlilik çeşitleri üç grupta toplanabilir:

-Hava Kirliliği: Teknolojik gelişmenin getirdiği modern yasantımızın bir sonucu olan hava kirlenmesi, atmosferde toz, gaz, is, duman koku ve buhar şeklinde olan kirleticilerin insan, diğer canlılar ve esyaya zarar verecek şekilde yükselmesi ile havanın doğal bileşimindeki gaz konsantrasyonundaki değişimden meydana gelir (Anonim, 1996). Hava kirliliğini oluşturan kaynakların başında yerleşimlerde ısınma için kullanılan yakıtlar, endüstri, enerji sağlama ve ulaşım araçları gelmektedir (Yücel, 1995).

Hava kirliliğinin çevre üzerindeki etkileri küresel, bölgesel ve yerel ölçekte meydana gelmektedir. Hava kirliliği, yapıların tas ve metal kısımlarında zararlara sebep olmaktadır. Ayrıca kükürt dioksitli hava, kireç taşının tahribine yol açmaktadır (Anonim, 1998). Hava kirliliği nedeni ile kentlerdeki yapılar renklerini kaybetmekte, çevredeki her şey kirliliğe bürünmekte, değerli tarihi kalıntılar, eski yapılar, heykeller vb. asidik etkenlerle kısa zamanda aşınmaktadır (Sözen, 1974). Ayrıca bu kirliliğin kent üzerinde oluşturduğu koyu renkli sis tabakası da görsel kirliliğe neden olmaktadır.

-Renk Kirliliği: Renk, insani en çok etkileyen peyzaj unsurudur. Renk tek eleman ölçğinde ele alındığı zaman genellikle herhangi bir sorun yaratmaz. Ancak bir bütünlük içerisinde özellikle kentlerde, yan yana gelen pek çok kent elemanında renksel özelliklerin bir uyum içerisinde olması büyük önem taşır. Kent elemanları bir bütün olarak düşünülmeden, tek tek ele alınarak renk seçimi yapıldığı zaman ortaya 'renk kirliliği' diye adlandırılan ve bir görsel kirlilik çesidi olan kirlilik ortaya çıkmaktadır.

Ünver (2000)'e göre, renk kirliliği kısaca görme alanı içine giren tüm yüzey ve nesnelerin renksel özellikleri arasındaki uyumsuzluklar, olarak tanımlanmaktadır. Nitekim, görme alanı içinde yer alan yüzeylerin renksel nitelikleri arasındaki karsitlikler uygun biçimde seçilmediği durumlarda renksel açıdan hoşnutsuzluk, rahatsızlık gibi olguların oluşması kaçınılmazdır. Kent mobilyaları, reklam ve işaret panoları, döşeme elemanları, telefon kulübeleri, aydınlatma elemanları, çiçeklikler ve diğer donatı elemanları fiziksel görüntülerinin yani sıra renksel özellikleri ile de içinde buldukları ve bir bütün oluşturdıkları kent ve sokaka kendine özgü bir kimlik kazandırılması bakımından büyük önem taşımaktadırlar. Bu nedenle, kent elemanlarının görsel açıdan olumlu, çekici bir kent oluşturması için uygun bir renk düzeni içinde olması beklenir.

Londra ve Varsova kentlerinde kamu grupları ya da özel renk danışmanları tarafından yapılan renk tasarımları uygulamaya konulmuş ve yapıların renksel özellikleri denetim altına alınarak, renk kirliliği önleme, kentsel görüntüyü güzelleştirme çalışmaları başlatılmıştır. Ülkemizde ise henüz kentsel ölçekte renk tasarımı çalışmaları başlamamıştır. Bu da yapı yüzü renklendirmesini serbest kılarak uyumsuz renklerin kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

-Isık Kirliligi: Büyüyen sanayi, gelişen turizm, nüfus artisinin baskısı ve daha etkili aydınlatma eğilimleri nedeniyle dış aydınlatmadaki artış, elektrik tüketimindeki artıstan daha hızlı olmaktadır. Dış aydınlatmada aydınlatma kurallarına uymayan armatür ve lambaların kullanılması da yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak görsel kirlenmeye yol açan ısı kirliliği de giderek artmaktadır (Aslan, 1998).

Isık kirliliğinin esas kaynağı yol, cadde ve sokak aydınlatmalarıdır. Ayrıca sanayi ve yerleşim yerleri, tatil köyleri, park, bahçe ve spor alanlarının aydınlatmaları, binaların dış cephe aydınlatmaları ve binalardan çıkan ısıklar, reklam panoları, güvenlik amacıyla yapılan aydınlatmalar da ısı kirliliğinin artmasına önemli katkıda bulunurlar (Aslan ve Onaygil, 1999)

3.1.5 Görsel kirliliğinin insan üzerindeki etkileri

Genel olarak düzensiz ortamlar insanda hoşnutsuzluk, bezginlik meydana getirir ve düşünce konsantrasyonunu bozar. Nitekim, psikiyatri kliniklerinde doğayla uyumlu göze hitap eder tarzda düzenlemeler yapılarak ortam tedavisinde kullanılmaktadır. Görüntü kirliliğinin çeşidi ve kişisel farklılıklara göre daha başka etkiler de ortaya çıkar. Bunlar:

-Düzensizlik sonucu dikkat dağılması, gözlerde yorgunluk, isteksizlik, verimsizlik,

-Biteviyelik sebebi ile uyarılmada azalma, duygusal dönüşüm ve düşünce çeşitliliğinde azalma,

-Karmasa sebebi ile adaptasyon gücünün, sınırlılık, öfke, davranış bozukluğu,

-Sürekliliğe mahsus manzaralarla karşı karşıya kalma sonucu kötümserlik, yaşama sevincinde azalma ve psikomatik hastalıklarda artış,

-İstenmeyen görüntüler sonucu ruhi travma, bulantı, baş dönmesi olarak gruplandırılabilir (Bodur ve Kucur, 1994).

3.2 Konya Kentinde Görülen Görsel Kirlilik

Diğer çevre sorunlarının kaynağı olan sanayi yerlerinin yanlış seçimi ve kentleşme sorunları görsel çevre kirliliğinin de oluşumunda etkilidir. Son otuz yılda hızlı bir şekilde nüfus artışına maruz kalan kentte geçmişte yeşil alan olan alanlar hızla yapılaşmaya başlamıştır. Yeni kurulan yerleşim yerlerinde ise yeşil alanların eksikliği dikkat çekmektedir. Kentin kuzeyinde planlanan sanayi alanları ise hızlı kentsel gelişme ile kent içinde kalmıştır. Bunun yanı sıra özellikle kent merkezinde cansız elemanların estetik ve fonksiyonel olarak yanlış kullanımı ve diğer kirlilik çeşitleri Konya kentinde görsel kirliliğe sebep olmaktadır. Kentte görülen görsel kirlilik aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

3.2.1 Hızlı ve plansız kentleşmenin neden olduğu görsel kirlilik

Türkiye’de 1950 yılında kentleşmenin başlaması ile birlikte Konya’da da sanayi gelişmiş ve buna bağlı olarak kırsal kesimden kente göçler başlayarak nüfus artmıştır. Hızlı nüfus artışının beraberinde getirdiği hızlı ve düzensiz kentleşme ve sanayileşme, verimli tarımsal alanların bir bölümünü yerleşim ve sanayi alanı haline getirmiştir. Özellikle 1980’lerden sonra görülen hızlı gelişmenin yanı sıra kaçak yapılaşmanın da açık yeşil alanlar ve verimli tarım arazileri üzerinde olduğu görülmektedir. Kentte 3200 civarında kaçak yapı bulunmakta, bunun 1350 tanesi Sille yolu üzeri/Sille kiri mevki’nde yer almakta, diğer kaçak ve hisseli yapılar ise Hocacıhan ve kentin güneyinde sulu tarım yapılan Aymanas, Uluirmak ve Kovanagzi’nde halkın kendi özel mülkiyetleri üzerinde bulunmaktadır. Selçuklu ilçesinde 2001 yılında 85 adet kaçak yapı tespit edilerek, ruhsat alabilecek durumda olanlara ruhsat verilmiş, alamayacak durumda olanlara ise yıkım ve para cezası uygulaması yapılmıştır (Anonim, 2002).

Kentte üzüm bağları ve meyveliklerin yerini tek katlı, dubleks veya çok katlı binalar almış, beton yığını hantal bir yapı oluşmuştur. Bu duruma en iyi örnek Meram, Hocacıhan, Sille, Çayırbağı gibi semtlerdir. Bu semtler bağlık bahçelik yeşil alanlar iken, çıkan imar planı ile dubleks veya çok katlı apartmanlarla dolmuştur. 1980 yılından sonra ise kentin kuzeyi hızla betonlaşarak, yeşilden yoksun tamamen çok katlı konut alanlarına dönüşmüştür. Kent mekanini oluşturan bu yapılarıdaki artış, kentin fiziki görünümünü açısından monoton bir yapı sergileyerek ve insanların ruhsal ve fiziksel sağlığı açısından olumsuz etkiler yaratarak, görüntü kirliliğine sebep olmaktadır.

Konya Koruma Kurulu, 16.1.1992 tarih ve 1221 sayılı kararı ile Meram’da I., II. ve III. Derece Sit alanları ilan etmiş ve “Geçici Dönem Koruma ve Yapılanma Kosullarını” belirlemiştir (Karpuz, 2000). Fakat Meram ilçesinde yapı yasağı ve kısıtlamalara rağmen bütüncül bir koruma planı yapılmadığı ve yeterli kontroller sağlanmadığı için yapı yoğunluğu artmakta ve kaçak inşaat yapımı söz konusu olmaktadır. Bunun sonucu olarak Meram’ın yeşil dokusu gözle görülür bir şekilde azalarak hızla betonlaşmaktadır.

3.2.2 Nüfus artışı paralelinde artan yapı yoğunluğunun neden olduğu görsel kirlilik

Kentleşmenin hızlanması ile beraber artan nüfus ile paralellik gösteren bir diğer olgu yapı yoğunluğunun artmasıdır. Hızlı kentleşmenin sonucu olarak artan nüfusa yetecek barınak sağlamak amacı ile çok katlı yapılara izin veren denetimlenmiş imar kanunları

mevcuttur. Çok katlı konut tasarımı çevresel ve özellikle doğal etkenlerle, kullanıcı gereksinimlerinin tayininden büyük ölçüde çıkmış, bunun sonucunda alana düşen nüfus yoğunluğu artmış fakat açık yeşil alan oranında bir artış olmamıştır.

Günümüzde Türkiye'deki birçok kentimizde olduğu gibi Konya kentinde de nüfus hızlı bir şekilde artmaktadır. 1945 ile 2000 yılı arasında geçen 50 yılı aşkın sürede Konya nüfusu 3.3 kati asan bir artış göstermiştir. 1945 yılında % 21,13 olan kentli nüfus oranı, 2000 yılında % 59,07'ye yükselmiştir. Nüfusun yoğunluğunu, konut sıklığını ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkabilecek sorunları tahmini olarak kolaylaştıracağı düşüncesinden dolayı bir yerleşmede bulunan nüfusun alansal dağılışı önemlidir. Bu bağlamda, Konya kentinde bulunan üç merkez ilçe incelendiği zaman yoğunluğun Selçuklu ilçesinde olduğu görülür. İlçelerin 1997-2000 yıllarındaki nüfusları, artış hızları, mahalle yüzölçümleri, mahalle sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Konya kenti merkez ilçelerinin nüfus ve mahalle bilgileri (Anonim 2003).

	1997	2000	Artış Hızı (%)	Mahalle Yüzölçümü (m ²)	Mahalle Sayısı
Karatay	173319	214589	7,94	64179904	103
Meram	236531	267876	4,42	80841369	107
Selçuklu	281256	348276	7,94	58376675	58
Toplam	691106	830741	6,77	203397948	268

Konya'da hızlı nüfus artışı sonucu kent estetiği açısından olumsuz ve uyumsuz çok katlı yapıların sayısında artış olmaktadır. Artan yapısal alanlar ile açık yeşil alanlar arasındaki denge bozularak, yanlış alan kullanımına sebep olmaktadır. Meram ilçesinde olduğu gibi eski yerleşim yerlerinde var olan yeşil alanlar tahrip edilirken, yeni yerleşim alanlarında artan yapı yoğunluğuna rağmen yeşil alanlarda bir artış görülmemektedir. Örneğin kentin en hızlı gelişen mahallesi olan Bosna Hersek'de nüfus 12176, yüzölçümü ise 2984254 m²'dir. Bu mahallede yeşil ve yapısal donatı yönünden eksik sadece 2 adet çocuk oyun alanı bulunmakta ve yoğun dikey yapılaşmaya paralel olarak yeşil alan oranında bir artış görülmemektedir (Sekil 1). Kent merkezinde ise bir-iki katlı az yer işgal eden eski evler yıkılıp aynı sokakta dört-beş hatta daha fazla katlı binalar yapılarak sağlıklı, güneşsiz mekanlar oluşturulmuştur. Kerkük ve Vatan caddelerinin sağ ve solunda bulunan iş merkezleri ve apartmanların en iyi örneğidir. Nüfus artışı ile beraber gelen konut ihtiyacı sonrasında mimari özellikler yönünden farklı, estetik olmayan bu dikey yapılaşma sonucunda kentsel çevrenin fiziki yapısı bozularak görüntü kirliliğine sebep olmaktadır.

Sekil 1. Bosna-Hersek mahallesinde yeşil alandan yoksun artan yoğun dikey yapılaşma (Orijinal 2003).

3.2.3 Kirliliğe neden olan cansız elemanlar

Kent peyzajının önemli elemanlarından olan donatı elemanları, yön ve yer gösterme, koruma, tanıtma, aydınlatma gibi pek çok amaca hizmet eden oturma elemanları, çöp kutuları, çiçeklikler, reklam panoları, telefon kulüpleri, döşeme elemanları gibi kentsel mekanlara yerleştirilmiş elemanlardır.

Konya kentinde çevirme, koruma, destekleme, süsleme, yön gösterme gibi amaçlarla kullanılan donatı elemanlarının sayı ve çeşitliliğinin fazla olması ayrıca buldukları alanın özelliğine form, materyal ve renk olarak uygun olmayan elemanların seçilmesi, görsel kirliliğe neden olan yanlış kullanımlarla sonuçlanmaktadır.

Konya'da gerek estetik gerekse fonksiyonellik açısından kullanımı uygun olmayan çöp kutusu örnekleri mevcuttur. Bir sokak içerisinde farklı boyut, renk ve şekilde çöp kutusuna rastlamak mümkündür; bütünlük hissini bozan bu görüntü, insanda hoşnutsuzluk yaratmaktadır. Çöp kutularındaki çöplerin daha sık aralıklarla toplanamaması, yeterli çöp kutusu bulunmaması ve halkın çöp kutusuna çöp dökme konusunda yeterli bilince sahip olmamasından dolayı dışarıya tasan çöplerin, boyası çıkmış ve tahrip olmuş çöp kutularının görüntüsü ile karşılaşmaktadır (Sekil 2).

Bazı işyerlerinin ve sokak satıcılarının, yaya kaldırımları ve yolları, satış yaptıkları ürünleri sergilemek amacıyla işgal ettikleri görülmektedir. Görüntü kirliliği yaratan bu duruma belediye yetkilileri yeterli yaptırımı uygulayamamaktadır.

Kentte yer alan bazı yeşil alanlarda birbirinin aynı, doğal görünüm verilmeye çalışılmış yapay kaya süs havuzları ve süslemeleri ile kente özel olmayan düzenlemeler yapılarak renk ve estetik açısından doğallıktan uzak kuru ve soğuk görüntüler yaratılmıştır.

Reklam panoları ve ticari tabelaların çeşitli boyutlarda, isikli, isiksiz, ayaklı, metal, ahşap, sabit veya bir yere asılabilen şekilleri bulunmaktadır. Özellikle E-İstanbul Caddesi, Zafer Alani gibi işyeri ve satış mağazalarının yoğun olarak bulunduğu yerlerdeki reklam panoları ve ticari tabelaların çok çeşitli olması ise kullanım açısından da çeşitliliği getirmekte ve bütünlüğü bozmaktadır (Sekil 3, 4). Görüntü kirliliğinin önlenmesi amacıyla Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından "Şehir Estetiği-Reklam-Tanıtım ve Tabela

Yönetmeliği” çıkartılmıstır. Bu yönetmelik Konya Büyükşehir Belediyesi sınırları ve mücavir alanları içerisinde reklam, tabela, bos alan ve arsa kullanımının yol açtığı görsel kirliligi ortadan kaldirmayi, reklam asma ve ticari tabela kullanımını düzenlemeyi ve bu isleri yapan gerçek ve tüzel kisilerle kamu kurum ve kuruluşlarının uymak zorunda olduğu esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu yönetmelige göre; bina cephe yüzeylerine dik ve çıkıntılı reklam panoları takilamaz. Bina sagir cephesi duvarlarını reklam alanı olarak kullanmadıkları takdirde görüntü kirliliğine meydan vermeyecek biçimde düzenlemekle, ya da reklam süresi bitince reklamı sildirmek veya silmekle yükümlüdürler (Anonim, 1999b). Ancak yapılan etüt çalışmalarında sagir duvarların görsel kirlilige neden olacak şekilde kullanıldığı bazı reklam asma ve ticari tabela kullanımında da görsel kirlilige neden olan uygulamaların olduğu saptanmıştır. Bununla beraber denetimler yapıldıktan sonraki asamada gerekli cezai hükümlerin yerine getirilmesi için bir uygulama yapılmadığı görülmüştür.

Sekil 2. Estetik açıdan kötü bir görüntü oluşturan çöp kutusu dışına tasmiş çöpler (Orijinal 2003).

Konya kentinde görüntü kirliliğinin önlenmesi açısından olumlu olarak nitelendirilecek bir faaliyet ise elektrik ve telefon kablolarının yer altına alınmasıdır. Yer altına alınan kablolarla birlikte çevrede görüşt açısından gözle görülür bir genişleme olmuştur. Bu kabloların kontrol edildiği panoların yüzeylerine çeşitli resimler yapılarak hoş bir görüntü sağlanmıştır. Ancak bu uygulama kent merkezinde bazı cadde ve sokaklarla sınırlı kalmıştır. Bu uygulamanın tüm kente yayılması ve yeni kurulan yerleşim yerlerinde ise mutlaka uygulanması görüntü kirliliği açısından yararlı bir uygulama olacaktır.

3.2.4 Görüntü kirliliği oluşturmada etkili olan kirlilik çeşitleri

İnsanların faaliyetleri sonucu ortaya çıkan düzensizlikler birtakim kirlilikleri ortaya çıkarmakta ve bu durum doğal dengeyi bozarak insanlarda rahatsızlık duygusu uyandırmaktadır. Görüntü kirliliğine sebep olan bazı kirlilik çeşitleri hava, renk ve ışık kirliliğidir. Hava kirliliği, tarihi yapıların ve anıtların yüzeylerinin asınmasına sebep olduğu gibi diğer yapıların da

cephe boyalarının solmasına sebep olur. Bina yüzeyinde yama şeklinde ve birtakim uyumsuz renklerin yan yana kullanılması görüntü kirliliğinin oluşmasını sağlar. Işık kirliliği ise yoğun olarak kullanıldığı zaman hem beklenen etkiyi vermez, hem de gözü yorar dolayısı ile görsel etkiyi azaltır.

Sekil 3 - 4. İstanbul Caddesi’nde çeşitli şekil ve boyuttaki ticari tabelaların oluşturduğu görsel kirlilik (Orijinal 2003).

Konya duman kirliliği yasayan illerimizden birisidir. 2002 yılı Kasım ayında yapılan ölçümler sonucunda duman ortalamalarının en yüksek olduğu il ve ilçeler sıralamasında Konya ili 5. sırada yer almaktadır (Anonim, 2003). Bu durumun ortaya çıkmasında sanayi tesisleri ve nüfusa bağlı araç ve bina sayısının artması etkilidir.

Bilindiği gibi hava kirliliği asit yağışlarına sebep olarak doğal yapılar ve canlılara zarar vermekte, yapılar üzerinde tahribatlar yapmaktadır. Konya gibi tarihi yapıların çokça bulunduğu bir kentte bu önemli bir sorundur. Kirli hava, yapı yüzeylerinde bu kötü görüntüyü meydana getirmesinin yanı sıra kentin üzerinde koyu bir sis tabakası oluşturarak kentin görüntüsünü bozmaktadır.

Kentte bazı konut iç mekanlarını badana ve boya yaptıran kullanıcı, balkon bölümlerindeki dış duvarları da boyatmakta ve çoğunlukla renk tonu tutturulmadığı veya başka bir renk tercih edildiği için cephe bütünlüğü bozulmaktadır. Ayrıca sagir duvarlarda açılan pencereler ve kullanıcının kendi isteği doğrultusunda farklı malzeme ve renklerle kapatılan balkonlar, kalitesiz malzeme ya da eskime sonucu bina yüzeylerinde

olusan alanlarda yapılan bölgesel boyamalar, eskimis ve rengi atmış reklamlar ve farklı pencere tipleri görüntü kirliliğine neden olmaktadır. Kent merkezinde de karşılaşılan bu görünümlere yoğunlukla kentin kuzeyinde yer alan kentsel gelişim bölgesindeki çok katlı binalarda rastlanılmaktadır.

Kent merkezinde dış aydınlatmada kurallara uygun olmayan aydınlatma tipleri kullanılmakta özellikle ışıklı tabela dediğimiz tabelalar Zafer alani, İstanbul Caddesi ve Kerkük Caddesi gibi iş merkezlerinin bulunduğu mekanlarda yoğun kullanılmaktadır. Çoğu yerde aydınlatma elemanlarının aydınlatma kapasiteleri belirlenmeden yerleştirildikleri görülmektedir. Bunun sonucu olarak ya çok sık ya da aralıklı yerleşimler söz konusu olmakta istenilen görsel etki verilememektedir.

3.2.5 Düzensiz sanayileşme

Kent planlarında sanayiinin uygun yere yerleştirilmemesi kent açısından çok büyük sorunlar yaratmaktadır. Kentin büyüme yönü göz önünde bulundurulmadığı için sanayi kent içinde kalmakta, hava kirlenmekte, arazi düzensiz şekilde işgal edilmekte, gürültü artmakta, trafik sıkışmakta ve doğal kaynaklar tahrip edilerek zarar görmektedir.

Tarım ve hayvancılık kenti olan Konya'da planlı gelişme, 1946 yılında yapılan ilk imar planı ile yapılmıştır. Kentsel ölçekte planlı sanayileşme ise, bu imar planında kentin güneybatı bölümünde 25 ha'lık bir alanın sanayi alanı olarak ayrılması ile başlamıştır. Meram Eski Yol Caddesi üzerinde bulunan bu alan bugün kent merkezi içinde kalarak kötü bir görüntü oluşturmaktadır (Şekil 5).

1954 yılında yapılan imar planında sanayi alanı olarak herhangi bir alan önerilmemiş ve aynı yıl içerisinde o dönemde kent yerleşim alanı dışında olduğu düşünülen ve bugün hızlı şehirleşme sonucu yerleşim alanları içinde kalan Konya Seker Fabrikası faaliyete geçmiştir.

Şekil 5. Kentsel yerleşim içinde kalmış, bulunduğu çevre ile uyumlu olmayan, yeşil alandan yoksun Meram Sanayi Sitesi (Orijinal 2003).

Türkiye'de çevre kirliliğine sebep olan endüstri türleri arasında bulunan seker sanayi lokal ölçekte önemli kirlilik meydana getirmektedir. Eski bir tesis

olan ve kent yerleşimi içinde kalan Konya Seker Fabrikasının, hem görsel hem de çevre açısından oluşturduğu kirlilikten yakın çevresi önemli ölçüde etkilenmektedir.

1963 yılında ise kentin 10 km dışında, bugün 1. Organize Sanayi Bölgesi'nin içinde kalan çimento fabrikası kurulmuştur. Bunun yanı sıra sanayileşmeyi düzenlemek ve kentleşmeyi desteklemek amacı ile organize sanayi bölgeleri kurulmaya başlanmıştır. 1. Organize Sanayi Bölgesi 1967-1970 yılları arasında tamamlanarak hizmete girmiş, bu alan daha sonra kentin gelişmesi ile birlikte kent içinde kalmıştır. Daha sonra ise sanayi bölgeleri kuzeydoguya kaydırılarak 1976 yılında kent merkezine 18 km uzaklıkta ve 300 ha alan üzerinde 2. Organize Sanayi Bölgesi, 1995 yılında 2. Organize Sanayi Bölgesi'nin yanında 900 ha alan üzerinde 3. Organize Sanayi Bölgesi kurulmasına karar verilmiştir. Sanayi bölgelerinin kentin kuzey ve kuzeydogusunda yer alması ve Konya'nın hakim rüzgar yönünün kuzey ve kuzeydogu rüzgarları olması sebebiyle sanayiden kaynaklanan hava kirliliği kent merkezine taşınmaktadır. Yoğun konut alanlarının bulunduğu Nalçacı, Nisantasi, İhsaniye ve Feritpaşa mahalleleri bu hava kirliliğinden çok fazla etkilenerek, sisli ve puslu bir görüntüye sahip olmaktadır.

Kentin güney-batı bölümünde yer alan Krom Magnezit Fabrikası Meram bölgesindeki yeşil alanları tahrip etmiş durumdadır.

4. ÖNERİLER

Kentin sorunlarının ele alınabilmesi için o kentte yaşayan insanlarda kent ve kentlilik bilincinin uyanması gerekmektedir. Yaşadığımız kenti yalnızca arsa ve konuttan ibaret gördüğümüz, oraya ait ve bir bütün olarak görmediğimiz sürece kentin sorunları ile yeterince ilgilenemez ve çözüm getiremeyiz. Sorunların çözümüne tek tek yönelmekle amaca ulaşamayız. Bu sorunlara bir bütün olarak eğilmek, kentte kent planlaması ve yönetimini kapsamlı olarak ele almak, kullanılması gerekli cansız malzemeleri belli bir standardizasyona oturtmak, gerekli yasal düzenlemeleri yapmak ve denetlemek, bu konuda halkı bilinçlendirmek zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak bu şekilde ruhen sağlıklı, mutlu bir topluma ve layık olduğumuz temiz ve düzenli çevreye kavuşabiliriz.

Konya Kenti'nde de diğer pek çok kentimizde olduğu gibi, kentsel estetik açısından olumsuz olarak nitelendirdiğimiz görsel kirlilik mevcuttur. Bu kirlilik pek çok nedenden kaynaklanmaktadır. Gerek halkımız gerekse yerel yönetimler insan üzerindeki etkilerinin hemen fark edilmemesi, hem de bu durumun kanıksanmış olmasından dolayı bu konuda yeterince duyarlı değildir.

-İmar yönetmeliklerinde görsel kirlenme konusuna değinilmemiş, yapılan bir takım yönetmeliklerde de uygulama açısından çok fazla bir zorunluluk ve denetim getirilmemiştir. Bu yanlışların düzeltilmesi

için bir an önce bu konuya değinilmesi gerekli yönetmeliklerin çıkarılması ve yasal yaptırımların getirilmesi gerekmektedir.

-Islev disi kullanımın engellenmesi için yeni yasal düzenlemeler yapılmalı, yeniden projelendirilmeli ve denetimler düzenli ve yerinde yapılmalıdır.

-“Büyükşehir” etki ve yerleşme alanı içinde olmalarına rağmen “imar bağımsızlığı” taşıyan diğer (belde) belediye ve köyler büyükşehir imar disiplini ve bütünselliği içerisine alınmalıdır. Tüm belediyelerde ve nüfusu belediye olmaya yeterli köylerde imar planı zorunlu kılınmalı, plansız yapılaşma önlenmelidir. Böylece imara uygun olmayan plan dışı yerleşmelerin önüne geçilmiş olacaktır. Kaçak ve imara uygun olmayan yerlerdeki plan dışı yapılaşmaların bulunduğu yerlerde ise buraların belediye olmalarını sağlayan mevzuat geçersiz sayılmalıdır. Kaçak yapılara kamusal hizmet verilmemeli ve kaçak yapı sorumlularının yani sıra, bunları engellemek için gerekli yasal müdahaleyi yapmayan ve her türlü kamusal hizmetlerden yararlanmasını sağlayan ya da göz yuman sorumlular hakkında da caydırıcı yaptırımlar getirilmelidir.

-Meram ilçesi yeşil alanlarını azami ölçüde koruyan tarihî ve doğal çevreye uyumlu biçimde yapıların yapılmasına izin veren koruma amaçlı imar planları hazırlanmalıdır.

-Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan “Şehir Estetiği-Reklam-Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği” görüntü kirliliğini önleme bakımından yararlı bir yönetmelik olmasına karşın yeterli şekilde uygulanamamaktadır. Bu yönetmeliğin sağlıklı ve düzenli bir şekilde uygulanması sağlanmalı, uygulanmadığı takdirde gerekli yasal yaptırımlar alınmalıdır.

-Yeni açılacak yerleşim alanları içerisinde yapılaşmaya paralel olarak belirlenen ölçüler içinde yeşil alanlar da kurulmalı, bitki örtüsü kaybolmuş bölgelerde ağaçlandırma, çim ekimi çalışmalarına hız verilmeli, kent merkezindeki boş ve bitki örtüsü olmayan alanların yapısal uygulamaları tamamlanmalıdır. Ada ve parsel bazında yer alan yeşil alanların tesisi için yaptırım gücü kuvvetli yasal düzenlemeler getirilmelidir. Yerel yönetim inşaat ruhsatı vermeden önce istediği teknik belgelerin yanında, onaylı peyzaj projesinin de bulunmasını zorunluluk haline getirmelidir. İmar yönetmeliği kapsamı içine konuyu açıklayan bir madde eklemeli ve inşaat ruhsatı alırken peyzaj projesinin onay alınmadan ruhsat vermemelidir. Bu durum planlı ve sağlıklı bir kent yapısı için oldukça gereklidir.

-Hava kirliliğinin yoğun olduğu bölgelerde çok katlı bina yapımına sınırlama getirilmelidir. Dikey, yanlış ve çarpık yapılaşmanın önüne geçilmeli, kentleşme sürecinde izlenecek politikalarda ekolojik değerlere, çevre koruyucu ve geliştirici tedbirlere önem verilmelidir. Konutlarda ise, kaliteli yakıt yakmak son derece önemlidir. Çevreye zarar vermeyen kömür seçimi, yüksek kükürtlü fuel-oilden kaçınmak gereklidir. Yakıt kullanımı ve atık yönünden sanayi tesisleri

denetlenmeli, araçlarda kursunsuz benzin kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.

-Isık kirliliğini önlemek için uluslararası standartlar ve öneriler çok iyi takip edilerek aydınlatılacak yere uygun optimum çözümün elde edilebileceği aydınlatma kriterleri belirlenmelidir. Bina dış cephe ve reklam panolarının aydınlatılması amaçlı kullanılan projektör tipi armatürler uygun açılarla sadece aydınlatılmak istenilen alanı aydınlatacak tipte seçilmeli ve yönlendirilmelidir. Mümkün olduğunda aydınlatma yukarıdan aşağıya doğru yönlendirilerek yapılmalıdır. Park ve bahçelerde büyük oranda gökyüzüne ısıyı gönderen glob tipi armatürlerin kullanılmasından kaçınılmalı ve bunların yerine yürüyüş yollarında uluslararası önerilerce verilen değerlerde yatay ve düşük aydınlık düzeylerini yaratan uygun tasarımı direkt veya yarı-direkt armatürler kullanılmalıdır. Armatür sayısı ve tipi hesaplanarak belirlenmeli, aydınlatmaların gerek duyulan zamanlarda gerektiği kadar kullanılması sağlanmalıdır.

-Yeni yapılan pek çok binada sığır duvarlarda açılmış pencereler, sonradan kapatılmış balkonlar, farklı renklerde boyanmış kat ve balkonlar denetlenmeli bu gibi durumlar için yasal zorunluluklar getirilmelidir. Bina renkleri standartlara oturtulmalı, hem kendi içinde hem de komşu binalarla uyumlu olacak renklerin seçilmesi sağlanmalıdır.

-Reklam panoları ve ticaret tabelalarının kullanımında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından çıkarılan “Şehir Estetiği-Reklam-Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği” şartlarına uymayan gerçek ve tüzel kişilerle, kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik denetimler yapılmalı ve gerekli cezai hükümler uygulanmalıdır.

-Sanayi bölgelerinin yer seçimi, toprak ve iklim faktörleri ile yerleşim alanı gelişim yönü dikkate alınarak yapılmalıdır. Sanayi bölgelerinin kirlilik etkilerinin azaltılması ve kötü görüntülerin yok edilmesi için bölge çevresinde yeşil kusak uygulamasına ağırlık verilmeli özellikle şehir içinde kalan 1. Organize Sanayi Bölgesi ve Meram sanayi tesislerinin bulunduğu alanda lokal bitkilendirme yapılmalıdır. 2. ve 3. organize sanayi bölgelerinin çevrelerinde ise yerleşim alanından ayırmak ve kirliliği önlemek amacıyla yeşil kusak ve yeşil tampon uygulamaları yapılmalıdır. Yakın çevresinde yoğun kirlenmeye sebep olan Seker fabrikası ve Çimento fabrikası şehrin dışına taşınmalıdır.

Evler ve kentler sahiplerini anlatır. Toplum olarak sahibi bulduğumuz yapıları ve kentleri bize yakıştığı şekilde düzenlemeli, gerekli standardizasyonu sağlayarak ve gerekli hükümleri yerine getirerek ne denli temiz, duyarlı ve kültürlü bir toplum olduğumuzu göstermeliyiz.

5. KAYNAKLAR

Anonim, 1981, “Konya Çevre Düzeni Plan Raporu”, Yavuz Tasci Mimarlık ve Planlama Stüdyosu, Ankara.

- Anonim, 1996, “ Genel Çevre Bilgisi”, Konya İl Çevre Müdürlüğü, Yayın No:2, Konya.
- Anonim,1998, “ Türkiye'nin Çevre Sorunları”, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, TÇV Yayın No:131, Ankara.
- Anonim, 1999a, “Türk Çevre Mevzuatı”, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, TÇV Yayın No:134, Cilt 1, Önder Matbaa, s.132-133.
- Anonim, 1999b, “Şehir Estetiği-Reklam-Tanıtım ve Tabela Yönetmeliği”, Büyükşehir Belediyesi, Konya.
- Anonim,2002,www.selcuklu-bld.gov.tr/mudurlukfaaliyet/imar01.htm
- Anonim, 2003, www.die.gov.tr/ist Tablolar.htm#san
- Aslan, Z., 1998, “ Isık Kirliliği”, TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi,Sayı 362,s.66-69
- Aslan, Z., Onaygil, S., 1999, “Isık Kirliliği ve Enerji Tasarrufu”,18.Enerji Tasarrufu Haftası Ulusal Enerji Verimliliği Kongresi, 35 subat, s.54-60 Ankara.
- Bodur, S., Kucur, R., 1994, “Görüntü Kirliliği Üzerine”, Çevre Dergisi, Sayı 12, s.50-51
- Derici, A., 1992, “Kentsel Peyzajda Görsel Kirlenmelere Neden Olan Uygulamaların; İzmir Kenti Örneğinde İrdelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Fen Bil. Enst. Peyzaj Mim. Anabilim Dalı, İzmir.
- Gençay, M., 1962, “Gecekondu Problemi”, İmar İskan Bakanlığı Yayınları No:6, Ankara.
- Gür, K., Önder, S., Özcan, S., Yılmaz, Z., 2002, “Konya’da Düzensiz Sanayilesme ve Çevreye Verdiği Kirlilik”, GAP IV. Mühendislik Bildiriler Kitabı, 6-8 Haziran ,s.1396-1402, Sanliurfa.
- Kaplan, A., Küçükbas, E., Özkan, B., 1999, “Foça Yerleşiminde Görsel Etki Değerlendirmesi Üzerine Arastirmalar”, E.Ü. Arastirma Fonu Projesi, 96-ZRF-009 Nolu Proje Raporu, İzmir.
- Karpuz, H., 2000, “Meram Sit Alanları ve Aydın Çavuş”, Baharda Meram Dergisi, Yıl:2, Sayı:3, Konya.
- Keles, R., 1990, “Kentleşme Politikası”, Imge Kitabevi, İstanbul.
- Kumbaracıbası, C., 1991, “Çevre Kirlenmesinin Üçüncü Boyutu: Görsel Kirlenme” Bildiri, B.Ü. Güzel Sanatlar Fak., Ankara.
- Pamay, B., 1978, “Kentsel Peyzaj Planlaması”, I.Ü. Orman Fak. Park-Bahçe ve Peyzaj Mim. Kürsüsü, İstanbul.
- Sözen, N., 1974, “Çevre Kirlenmesi”, Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı 1, s.21
- Uzun, G., 1990, “Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması”, Ç.Ü. Ziraat Fak. Yayınları, Ders Kitabı No: 48, Adana.
- Ünver, R., 2000, “Renk Kirliliği”, 2000 Gap Çevre Kongresi, s.991-996, Sanliurfa.
- Yamaçlı, R., 1999, “Mimari Tasarım ve Görsel Çevre Etkilesimi Bağlamında “Yer” Kavramı: İstanbul Edirnekapi-Fatih-Sehzadebasi Aksi /Örneği”, A.Ü. Müh.-Mim. Fak. Yayınları No:2, Eskisehir.
- Yücel, M., 1995, “Çevre Sorunları”, Ç.Ü. Ziraat Fak. Yayınları, Ders Kitabı No:28, Adana.
- Zafer, B., Nurlu E., 1993, “Görsel Kirlenmeye Neden Olan Cansız Elemanların Kusadasi Örneğinde İncelenmesi”, Kusadasi Yeraltı Kaynakları ve Çevre Sempozyumu 3, 11/13.1, 1, Kusadasi Belediyesi, Aydın.